

Nyordslistan 2023

SÅ HÄR ÄR LISTAN UPPBYGGD:

Efter själva ordet ges en definition. Därefter ger vi ett aktuellt exempel på hur ordet kan användas. För vissa ord ges även en kommentar om ursprung, användning, synonymer etc. Vissa ord

är inte helt nya. Att de kvalificerat sig till nyordslistan beror på att de ökat i användning de senaste åren eller varit särskilt vanliga 2023. Listan har sammanställts av Språkrådet vid Institutet för språk och folkminnen och Språktidningen.

AI-klonad

kopierad med hjälp av AI-teknik, om exempelvis ett musikstycke, ett konstverk eller en röst

Samtidigt tror hon att AI-klonade röster och AI-komponerade låtar kommer att leda till ytterligare diskussioner. I dag tillåts AI-genererad musik på Spotify, men plattformen tillåter inte att dess innehåll används för att träna AI-modeller.

Mora Tidning 15 oktober 2023

Barbenheimer

samordnade aktiviteter som rör de två storfilmerna Barbie och Oppenheimer

Var för sig var "Oppenheimer" och "Barbie" till synes två ordinära filmer, men när de ställdes mot varandra samma premiärfredag i somras utvecklades det till ett kulturellt fenomen – "Barbenheimer".

TT 23 augusti 2023

Kommentar: Ordet *Barbenheimer* har använts för att benämna de samtidiga biopremiärerna av de två filmerna, men också för det att se de två filmerna efter varandra, samt för diskussioner om kontrasterna mellan de båda filmerna. Ordet har även använts i utvidgad betydelse om samordning av två händelser i kulturvärlden som båda drar stor publik.

bubbelhoppa

medvetet byta miljö för att komma ur sin egen "bubbla" och på så sätt få nya perspektiv och kunskaper

Prata med en främling på bussen, låt slumpen avgöra din umgängeskrets – och var nyfiken. Begreppet "att bubbelhoppa" handlar om att lämna sin egen bubbla och lära sig förstå andra.

Måbra 15 juni 2023

Kommentar: Till verbet har även personbenämningen *bubbelhoppare* bildats. Ekonomen Emma Stenström utkom hösten 2023 med boken *Bubbelhoppa*.

cyberresiliens

förmåga att stå emot it-attacker och upprätthålla grundläggande funktioner

Martin Riley kommenterade nyligen hoten mot Europas kritiska under-vattensinfrastruktur där Ryssland anklagats för att ha inlett en sabotagekampanj på djupt vatten för att förstöra viktiga energi- och datalänkar, och uppmanade nätverksoperatörer att öka tjänsternas cyberresiliens.

Computer Sweden 19 januari 2023

deinfluencing

det att i sociala medier uppmana till att inte köpa en viss produkt eller tjänst

”De-influencing är nya grejen så jag ska visa hajpat smink som jag inte tycker är värt det”, säger en svensk kvinna i en Tiktok-video. Taggen ”de-influencing”, anti-influering, har över 380 miljoner visningar i appen. Det här går tvärtemot vad influerare, personer med stark närvaro i sociala medier, vanligtvis gör. Det vill säga marknadsför saker i utbyte mot produkter eller pengar.

Dagens Nyheter 23 mars 2023

Kommentar: Deinfluencing, som varit en trend på sociala medier under 2023, kallas på svenska också *antiinfluering*. En person som publicerar deinfluencing-inlägg kan kalla sig *deinfluencer* eller *antiinfluerare*. Orden skrivs ibland med bindestreck: *de-influencing*, *anti-influering* och så vidare.

det svenska tillståndet

den situation i Sverige där gängkriminalitet präglar samhället

Under 2022 steg antalet dödsskjutningar i Sverige till en ny rekordnivå. När året summerades hade 63 personer fallit offer för en skottlossning. Siffrorna har skapat avtryck i våra grannländer – där antalet dödsskjutningar inte någonstans har passerat tvåsiffrigt under de senaste åren. I den politiska debatten används där begreppet ”det svenska tillståndet” som ett varnande exempel.

Göteborgs-Posten 1 mars 2023

Kommentar: Inlånat från norskans *svenske tilstander*, som fanns med på den norska nyordslistan 2017. Motsvarande uttryck används även i danskan. I Finland talas det om den *svenska vägen* i samma bemärkelse.

dna-pass

kort som innehåller alla viktiga genetiska uppgifter om en person, för användning i vården

Eftersom vi bär på olika genetiska uppsättningar reagerar vi olika på samma läkemedel. Till exempel bryter vissa personer ned medicinen snabbare, vilket gör att de behöver en högre dos för att få önskvärd

effekt. För att få bukt med problemet har forskare utvecklat ett så kallat DNA-pass som utvärderats i en studie. Passet består av ett kort i kreditkortstorlek med ett magnetband som innehåller alla viktiga genetiska uppgifter om patienten.

Forskning.se 6 februari 2023

dopaminfasta

avhållsamhet från aktiviteter som antas ge påslag av signalsubstansen dopamin i hjärnan

På kvällen sitter jag med en bok och en hård smörgås i stället för att titta på en tv-serie och ta ett glas vin som jag ofta gör. Mobilen har jag satt på ljudlös och lagt på hallbordet. En vag oros känsla i kroppen. Rastlöshet och tristess, som om jag väntar på något. Borde jag inte få en belöning för att ha klarat av min första dag med "dopaminfasta"?

Svenska Dagbladet 29 september 2023

Kommentar: Kallas även *dopamindetox*.

dubbelswisha

betala två gånger i rad på till exempel en massagesalong, där den andra betalningen misstänks vara för sexuell tjänst

En vd för ett framgångsrikt svenskt företag åtalades för sexköp efter att en större kopplerihärva nystats upp vid en massagesalong på Östermalm i Stockholm. Efter anklagelserna lämnade han sitt jobb men frikändes i tingsrätten. Nu anser hovrätten att mannen är skyldig till tre sexköp där han "dubbelswishat" som betalning.

Expressen 31 maj 2023

evighetskemikalie

syntetiskt framställt ämne som inte kan brytas ner i naturen utan som finns kvar för evigt

En av vår tids värsta miljökatastrofer är den pågående spridningen av 10 000 varianter av evighetskemikalierna PFAS. De finns redan i dag precis överallt i miljön, inklusive i våra egna kroppar.

Aktuell Hållbarhet 18 september 2023

exposekonto

konto i sociala medier som syftar till att hänga ut personer i kränkande situationer, exempelvis sådana som inkluderar våld eller nakenhet

Det har blivit allt vanligare att barn och unga hängs ut på så kallade "exposekonton" på sociala medier. Därför gör kommunen en unik kraftsamling och kallar föräldrar till stormöte.

Hallands Nyheter 14 februari 2023

gargasnipe

smygtagen bild eller film på en person som anses se konstig ut, vanligtvis publicerad på sociala medier

Det finns specifika konton som ägnar sig åt att hänga ut människor som ”fula”. Under hashtaggen Gargajakt eller Gargasnipes sprids videos på personer som de som ligger bakom kontona tycker ser ”konstiga” ut. Det kan röra sig om allt från en äldre dam med rullator eller en yngre man med hörlurar på bussen.

Västerbottens-Kuriren 26 april 2023

Kommentar: Kallas även *gargamelsnipe*. Uttrycket syftar på Gargamel, en ondskefull och ful alkemist i Smurfarna. Bilder och filmer med hashtaggen #gargasnipe publiceras normalt i sociala medier, bland annat på plattformen Tiktok.

generativ AI

artificiell intelligens som utifrån mönster i träningsdata kan skapa helt nytt innehåll, exempelvis text, bilder och musik

Den största snackisen i media har varit om så kallad generativ AI, det vill säga AI som utöver att förstå och tolka information även skapar nytt innehåll. Detta kallas också för kreativ AI, eftersom den kan skapa texter, bilder, ljud och video baserat på stora mängder av redan existerande data. Under de senaste åren har generativ AI blivit kommersiellt paketerad och gjorts tillgänglig för allmänheten.

Sveriges kommunikatörer 31 mars 2023

Kommentar: Flera andra AI-relaterade ord har ökat under 2023, t.ex. språkrobot.

grön kolonialism

exploatering av landområden och naturresurser för att främja hållbarhetsmål på en annan plats

Människorna som lever närmast naturen och som bidrar minst till klimatförändringarna är alltså också de som drabbas hårdast av dem och får betala mest – genom att ge upp sitt land och sina rättigheter. Syftet är förstås gott, att bromsa klimatförändringarna. Men det förändrar inte det faktum att de rika och resursstarka exploaterar de svagare i vad som beskrivs som grön kolonialism.

Nordvästra Skånes Tidningar 14 juli 2023

Kommentar: Det motsvarande *grønn kolonialisme* förekommer i norskan.

hyschpengar

penningsumma som betalas för att mottagaren inte ska röja känslig information

I april blev Donald Trump första ex-presidenten att åtalas för brott. Det gällde då misstankar om att han ska ha förfalskat bokföringen i samband med utbetalningar av så kallade hyschpengar.

Aftonbladet 9 juni 2023

Kommentar: Översättningslån från engelskans *hush money*.

ick

drag eller beteende hos en person som en annan person finner frånstötande

Prinsess-feministerna vill självklart inte vara sämre, de publicerar listor på sina icks och date-krav, och ser imperfektioner i en partner som tecken på att någon deppigt "nöjt sig" eller gjort ett strategiskt nedköp, med brist på självrespekt eller patriarkatet som bakomliggande diagnos.

Aftonbladet 27 oktober 2023

Kommentar: Uttrycket *the ick* förekom under 1990-talet i populära amerikanska serier som *Ally McBeal* och fick därefter stor spridning bland annat via tv-programmet *Love Island*. Det är bildat av den engelska interjektionen *ick* och betecknar en plötslig känsla av avsmak inför en person man tidigare sett som attraktiv. Ordet används oftast i plural, *icks*. I en mer utvidgad betydelse syftar ordet på drag eller beteenden som en person uppfattar som oattraktiva hos en tänkbar partner, hos människor generellt, eller som ett olämpligt beteende i största allmänhet.

insynsprincip

princip som innebär att privata aktörer måste ge allmänheten viss insyn i verksamheten som dock inte är lika långtgående som offentlighetsprincipen

I en utredning som den förra regeringen startade ingick att titta på hur offentlighetsprincip för friskolor skulle kunna införas. Men den nya regeringen valde att ta bort den här delen, för att istället vilja införa en insynsprincip som inte sträcker sig lika långt.

Göteborgs-Posten 10 mars 2023

Kommentar: Regeringen överväger att införa en insynsprincip i friskolor för att bland annat möjliggöra jämförelser med kommunala skolor.

klivare

person som mot betalning begår brott på uppdrag av ett kriminellt nätverk

Tre så kallade "klivare" – de som utför dåden – reser från Borås, Jönköping och Huskvarna till Sundsvall för att "trycka av". De ges i uppdrag att detonera en bomb utanför bostaden där måltavlan från Dalennätverket bor.

Expressen 3 september 2023

korankris

politiskt svår situation utlöst av tillståndsgivna skändningar av Koranen

I kölvattnet av korankrisen har Irak brutit alla diplomatiska förbindelser med Sverige. Irak har bland annat uppmanat Sveriges ambassadör att lämna landet och kallat hem sin högsta diplomat i Sverige, dess chargé d'affaires.

TT 12 september 2023

Kommentar: Används ofta i den bestämda formen *korankrisen*. Under 2023 har ordet använts för att benämna händelser i både Sverige och Danmark.

krigssponsor

aktör som genom affärsverksamhet i ett krigförande land anses bidra indirekt till kriget genom till exempel skatteinbetalningar

Den ukrainska antikorrupsionsmyndigheten, NACP, har under Rysslands pågående anfallskrig skapat stora nyhetsrubriker. I somras stämplades Marabous ägare Mondelez som krigssponsor. Något som ledde till en omfattande bojkott från både näringsliv och privatpersoner.

Dagens Nyheter 24 oktober 2023

känslighetsläsare

person med uppdrag att granska texter för att rensa bort potentiellt stötande innehåll

Ytterligare ett tecken på detta är att förlagen i den anglosaxiska världen börjat anlita så kallade sensitivity readers, alltså känslighetsläsare. Det är personer som läser igenom manus på jakt efter eventuella rasistiska eller olämpliga sätt att skriva om minoritetsidentiteter. *Fokus 11 augusti 2022*

Kommentar: Översättningslån från engelskans *sensitivity reader*. På svenska förekommer även *sensitivitetsläsare* (*sensitivitetsleser* på norska, *sensitivitetsläser* på danska). Ett av de uppdrag en känslighetsläsare kan arbeta med är att samtidstvätta ett äldre verk inför en nyutgivning, det vill säga rensa bort uttryck som blivit problematiska med tiden.

longtermism

etisk ståndpunkt att man vid beslut bör ta hänsyn till konsekvenser som kan uppstå långt in i framtiden, och inte bara till konsekvenser som uppstår mer kortsiktigt

Den så kallade longtermismen – en moralisk filosofi som innebär att prioritera investeringar i en värld långt, långt borta från dagens verklighet – vinner också mark i Silicon Valley. ”Det är utilitarism med ett gudskomplex”, som tidningen The Guardian skrev förra året.

Aftonbladet 25 augusti 2023

Kommentar: Termen *longtermism* myntades av Oxford-filosoferna William MacAskill och Toby Ord och är ett centralt begrepp i den filosofiska strömningen effektiv altruism.

menstrosa

trosa som fungerar som mensskydd

Menskoppen gjorde mensen mer hållbar genom att minska antalet engångsprodukter. Men det senaste året har menstrosan slagit igenom stort. De ser ut som vanliga trosor fast de är lite tjockare i grenen. Man rekommenderas att köpa runt fem stycken för att klara mensens alla

dagar. De flesta håller i upp till 12 timmar och man blöder alltså rakt ner i dem utan andra skydd. Sen byter man trosor, sköljer ur dem i kallt vatten och lägger i tvättkorgen.

Allas 23 november 2023

multilojal

som är medlem eller kund hos flera olika butikskedjor för att leta bästa pris och nyttja rabatter

Ulf Mazurs tips för att hålla nere matkostnaderna är att absolut inte binda sig vid en butik. ”Man ska vara multilojal mot butikerna, var medlem överallt och utgå från veckans extrapriser. Det är helt okej att kolla i flera butiker”, säger han.

Råd & Rön 24 oktober 2023

nepo baby

person som får fördelar i sin karriär för att den har en känd eller inflytelserik förälder

Valter Skarsgård, 27, son till Stellan Skarsgård och lillebror till skådisarna Alexander, Gustaf och Bill, avfärdar debatten om ”nepo babies”. Termen ”nepotism baby”, förkortat ”nepo baby”, handlar om att kändisbarn anklagas för att ha tagit sig in i kultur- och nöjesbranschen via sina föräldrars meriter.

Hänt Extra 31 oktober 2023

Kommentar: *Räkmackebarn* och *kulturbarn* används i samma betydelse.

neurodiversitet

variation av neuropsykiatriskt funktionssätt i en grupp

[Rekryteringskonsulten] har själv en adhd-diagnos och har nischat sig mot mångfald och särskilt neurodiversitet, det vill säga variation i kognitiva förmågor, exempelvis adhd eller autism. Den osynliga mångfalden har tidigare inte fått lika mycket utrymme som variation av etnicitet, kön och ålder.

Chefstidningen 7 juni 2023

Kommentar: Uttrycket neurodiversitet lanserades på 1990-talet av den australiska sociologen Judy Singer i syfte att utmana idéer om att neuropsykiatriska diagnoser som adhd och autismspektrumtillstånd alltid innebär en brist.

prompta

skriva en textinstruktion tillen AI-tjänst

En kommunikator kan ”prompta”, det vill säga ge i uppdrag till AI-verktyget att till exempel skriva en 500 ord lång artikel baserat på informationen X och med Y som målgrupp.

Akavia Aspekt 16 november 2023

Kommentar: Ordet *prompta* har använts i en bredare betydelse i fackkretsar tidigare.

relationism

spelsätt i fotboll som utgår från bollens position på plan i stället för vilka ytor som ska täckas

Relationismen ses som en reaktion på att det som kallas positionsspel dominerat fotbollen så länge. Både Pep Guardiolas tikitaka-fotboll från Barcelona och den energifyllda fotboll som Jürgen Klopps Liverpool tidigare haft framgångar med – bygger på att spelarna följer tränarnas förutbestämda mönster. I det nya spelet är spelarna friare att uttrycka sina känslor och egenskaper, själva tänka och skapa utifrån situationen. Man utgår från var bollen är i stället för hur planens ytor kontrolleras.

Dagens Nyheter 13 maj 2023

Kommentar: Även formerna *relationistisk*, *relationistiskt* och *relationist* förekommer.

situationship

längre relation som befinner sig någonstans mellan romantiskt förhållande och vänskap

Situationship: En relation som svävar någonstans mellan ett stadigt förhållande och vänskap och förblir odefinierat över tid. Som mer än en tillfällig fling men inte lika seriöst som ett förhållande utvecklades termen "situationship". Tinders årliga trendrapport visade en ökning med 49 % av medlemmar som lade till termen i sina profiler och fler än en av tio tillfrågade unga singlar sa att de föredrar situationships som ett sätt att utveckla en relation med mindre press.

Café 13 juni 2023

snikflation

strategi där företag i stället för att höja priser försämrar kvalitet, rabatter och service på produkter och tjänster

Avstängd bastu, sämre kundservice och utspädda produkter – nu drabbas kunderna av snikflation. Samtidigt är det närbesläktade begreppet krympflation mer aktuellt än någonsin.

Råd & Rön 24 januari 2023

Kommentar: Jämför engelskans *skimpflation*.

streamingfarm

samling av stort antal gratiskonton till strömningstjänster, som har syftet att genom automatiserade strömningar generera ekonomisk ersättning eller få det att framstå som att ett visst innehåll är mer populärt än det verkligen är

För två år sedan gjorde tullen ett tillslag mot ett lager i Stockholm där 190 kilo cannabis hittades. Kort därefter fick polisen tips om ett bedrägeri från samma lokal. "Ett stort gäng datorer står och spelar låtar på repeat

från Spotify”, löd informationen som polisen aldrig följde upp. Flera källor bekräftar nu för SvD att lokalen har varit en så kallad ”streamingfarm”. En företagare ska ha köpt loss musikkataloger och därefter kopplat upp hundratals datorer som streamade låtarna om och om igen. På så sätt ska han enligt uppgift ha fått flera miljoner kronor utbetalade från Spotify varje år. *Omni 8 september 2023*

Kommentar: På svenska används ibland *strömningsfarm* eller *strömningspark*.

tantparkour

lättare fysisk träning för äldre där föremål i utemiljön används exempelvis som hinder att klättra över

Ett cykelställ, en fontän och ett staket. Några rejäla stenbumlingar. Mer behövdes inte för att Moras första officiella tantparkourgrupp skulle hitta kreativ rörelseglädje mitt i Mora centrum. *Falu-Kuriren 25 september 2023*

Kommentar: Uttrycket myntades av en äldre kvinna och syftar på att parkouren är lite mindre extrem och mer anpassad för seniorer.

toxisk positivitet

positivt tänkande som innebär att negativa känslor på ett skadligt sätt trycks undan och förnekas

Livet kan inte vara kul jämt, det är bara att suga i sig. De som fastnat i ett mönster av toxisk positivitet vägrar att se realistiskt på sin egen eller andras situation. De förnekar och förskjuter negativa känslor för att bara koncentrera sig på vad de uppfattar som positivt – även när dessa känslor eller idéer saknar förankring i verkligheten. De vill inte ta itu med negativa känslor som sorg eller besvikelse utan ser dem som ett personligt misslyckande. *Tara 24 oktober 2023*

Kommentar: Av engelskans *toxic positivity*, som även används som term inom psykologin.

vild graviditet

graviditet som genomförs helt utan kontakt med vården

En vild graviditet innebär att graviditeten är oövervakad och att kvinnan inte går på några kontroller hos mödravården. Förlossningen är inte assisterad utan sker utan att sjukvårdspersonal eller barnmorska närvarar. *Hudiksvalls Tidning 30 oktober 2023*

Kommentar: Den som genomför en vild graviditet planerar normalt att också genomföra förlossningen utan kontakt med vården.